

УДК 351.5.024.5

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ БЕЗРОБІТТЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Шостак С.В.

аспірантка Класичного приватного університету

Annotation

The author considers an employment of population in rural locality, makes an analysis of world economic idea and offers the perfection ways of state regulation mechanism of the rural population employment

Анотація

Розглянуто зайнятість населення в сільській місцевості, проведено аналіз світової економічної думки та запропоновано шляхи вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості сільського населення.

Ключові слова

Зайнятість, безробіття, продуктивність праці, рівень безробіття.

I. Вступ

На сьогодні в Україні набуває актуальності проблема безробіття населення, яке збільшилось у кризовий період за останні два роки. У соціальній сфері досі залишаються значні труднощі з працевлаштування населення в сільській місцевості. Особливо ця тенденція простежується, коли під час економічної кризи підприємства ставали банкрутами або зменшували свої виробничі потужності. Значна кількість сільського населення потерпала від масових звільнень, частину трудового колективу підприємств відправляли в неоплачувану відпустку на невизначений період або звільняли через реорганізацію підприємств. Тому важливість державного регулювання зайнятості сільського населення не викликає сумнівів.

II. Постановка завдання:

- визначити проблеми скорочення зайнятості населення в сільській місцевості;
- розкрити причини безробіття в сільській місцевості та запропонувати шляхи їх вирішення.

III. Результати

Цю актуальну проблему досліджувало багато учених: Зазначена проблематика перебуває в полі зору вчених, її різні аспекти досліджували такі українські науковці, як: Д. Богиня, Л. Беззубко, А. Дегтяр, Ю. Краснов, Б. Кравченко, Л. Костровець, А. Ліпенцев, В. Мандибуря, В. Мартиненко, О. Мельников, А. Мерзляк, В. Огаренко, Е. Лібанова, Л. Лісогор, С. Серьогін, В. Токарева, А. Чемерис, П. Шевчук, І. Шумляєва та ін. Серед зарубіжних учених ці проблеми вивчали

Д. Рікардо, В. Савченко, Ж. Сей, А. Сміт, Л. Харріс, А. Філліпс, Ф. Хайєк та інші.

Теорія зайнятості пройшла довгий шлях еволюційного розвитку й характеризується різноманіттям концептуальних підходів, методів і інструментарію досліджень.

Класична теорія зайнятості представлена в працях таких відомих економістів минулого, як А. Сміт, Д. Рікардо, Ж. Сей та ін. Класики вважали, що ринкова система здатна забезпечити повне використання ресурсів, у тому числі ресурсів робочої сили. Вони стверджували, що повна зайнятість є нормою ринкової економіки, а найкращою економічною політикою – політика невтручання держави.

Держава, впливаючи на сукупний попит у бік його збільшення, сприяє збільшенню попиту на працю, що приводить до збільшення зайнятості та зниження безробіття.

У рамках кейнсіанської концепції на зайнятість впливає не тільки сукупний попит, а й те, як розподіляється збільшення загального попиту між різними галузями, тобто структура сукупного попиту. Ефективний засіб забезпечення достатнього рівня зайнятості – це розширення інвестиційної діяльності держави, забезпечення оптимальних розмірів інвестицій з урахуванням конкретних умов економічного розвитку. Кейнсіанська модель ґрунтується на державному втручанні в управління макроекономічними процесами, а механізм її реалізації базується на закономірностях і явищах психологічного характеру (схильність до споживання, схильність до заощадження, спонукання до інвестицій), а також на мультиплікативному зв'язку між головними економічними показниками.

За твердженням Ж.Б. Сея, товари та послуги обмінюються на інші товари та послуги, тому виробництво одних зумовлює потребу в інших, постійно забезпечуючи потенційний попит [6].

Кожен виробник зацікавлений в успішній діяльності інших, оскільки вона формує ринок попиту. Успіх однієї галузі сприяє успіху інших, стимулює загальний розвиток. Розквіт промисловості супроводжується процвітанням сільського господарства тощо.

У ринковій економіці на ринку праці суб'єктами виступають працедавці та працівники. В ролі роботодавця на державних підприємствах виступає держава.

Через органи виконавчої влади за програмами забезпечення зайнятості здійснюється державне регулювання зайнятості. В економічно несприятливих сферах знижуючи соціальну напруженість державна програма зайнятості створює робочі місця.

Розробка програм зайнятості на всіх рівнях здійснюється органами державної служби зайнятості із залученням органів статистики, податкової служби, банківських установ [3, с. 55].

Програмні заходи щодо зайнятості населення повинні охоплювати всі напрями економічної політики зайнятості населення та ринку праці.

Слід зауважити, що проблеми зайнятості населення завжди були в центрі уваги. Так, в Україні вперше у 1991 р. з прийняттям Закону "Про зайнятість населення" від 01.03.1991 р. № 803-ХІІ законодавчо визначається поняття "безробіття". Згідно із чинним законодавством, безробітними вважаються люди працездатного віку, які втратили роботу з незалежних від них причин, не мають заробітку, а також ті громадяни, що виходять уперше на ринок праці, зареєстровані в центрах зайнятості, шукають роботу і здатні стати до праці. До безробітних, зареєстрованих в органах державної служби зайнятості, належать особи, що не мають роботи, шукають роботу й в установленому порядку набули офіційного статусу безробітного в органах державної служби зайнятості.

Слід зазначити, що нинішні проблеми зайнятості зумовлені також тим, що в Україні недовикористовується внутрішній потенціал розвитку, особливо потенціал людських ресурсів, що є ознакою зниження якості зайнятості населення.

Ще в недалекому минулому питання сільського безробіття були малодослідженими. Та на сьогодні це актуальна проблема як для мешканців села, так і для служби зайнятості. Проблема зайнятості сільського населення залишається однією з найгостріших в Україні, зумовлюючи негаразди в соціально-економічному становищі селян та неблагополучну, зокрема й криміногенну, ситуацію в селах [1].

Питома вага безробітних, які проживають у сільській місцевості, щороку збільшується. Безробіття – це перевищення пропозиції робочої сили над попитом. Воно полягає в тому, що це не випадкове, а закономірне явище, породжене процесом нагромадження капіталу в умовах ринкової економіки, основаної на приватній власності на засоби виробництва.

Слід зауважити, що однією з проблем зайнятості населення є сільська місцевість. Ця проблема є актуальною, оскільки сільська місцевість не забезпечена виробничим потенціалом, кількість офіційних робочих місць для мешканців села значно зменшилася у зв'язку з реформами та реорганізацією сільського господарства.

У сільськогосподарському секторі економіки ситуація на ринку праці залишається напруженою. В офіційному секторі економіки зафіксовано рівень незайнятих робочих місць, який значно перевищує рівень безробіття.

Безробіття – це складне соціально-економічне явище, суть якого полягає в невідповідності між попитом на робочу силу та її пропозицією на ринку праці, у результаті чого частка працездатного населення не має постійної роботи (трудового заробітку), поповнюючи резервну "армію праці" [3, с. 68].

У сучасних умовах працівникам сільськогосподарської сфери надзвичайно важко отримати робочі місця.

Зменшенню безробіття в сільській місцевості сприяє розвиток малого та середнього бізнесу й у результаті забезпечує створення нових робочих місць. Дуже висока напруженість на сільському ринку праці, тому що вільних робочих місць тут практично немає. На початок 2009 р. в Запорізькій області існувало близько 126 робочих вільних місць, на одне робоче місце претендувало 114 громадян [5, с. 28].

Сільська ж місцевість вважалася вкрай працедефіцитною, здатною залучити велику кількість безробітних з міських поселень.

Рівень безробіття в Україні на сучасному етапі значно відрізняється від загальносвітових показників. У сільській місцевості він значно вищий, ніж у великих містах обласного значення (див. табл.).

На сьогодні в сільському господарстві значно зменшилась кількість зайнятих у селянських фермерських господарствах, що призвело їх до несприятливих умов життя. Селянські фермерські господарства перебувають у приватній власності, що майже не впливає на чисельність зайнятих, оскільки більшість з них у стані вимушеної неповної зайнятості та має значну заборгованість по заробітній платі.

Для більшості жителів сіл характерний досить високий рівень самозайнятості. Майже кожна сільська родина має близько 2–6 га земельних паїв, отриманих при реформуванні сільськогосподарських підприємств, для ведення особистого підсобного господарства; вирощує домашню живність і має від цього прибуток.

Рівні сільського та міського безробіття

Регіон	станом на 1 січня 2008 р.			станом на 1 січня 2009 р.		
	Рівень сільського безробіття	Рівень міського безробіття	Рівень безробіття	Рівень сільського безробіття	Рівень міського безробіття	Рівень безробіття
Всього по області	4,89	1,58	2,30	5,84	2,46	3,20
м. Запоріжжя	–	0,59	0,59	–	1,50	1,50
м. Бердянськ	0,00	1,99	1,94	0,00	3,00	2,93
м. Мелітополь	–	0,82	0,82	–	1,83	1,83
м. Токмак	8,81	4,93	6,11	9,55	6,69	7,56
м. Енергодар	–	1,78	1,78	–	1,95	1,95
Бердянський	3,85	4,09	3,87	4,20	4,18	4,20
Василевський	4,06	4,13	4,10	4,59	4,60	4,59
Великобілозерський	10,20	–	10,20	12,19	–	12,19
Веселівський	6,59	3,89	5,37	8,48	5,86	7,30
Вільнянський	2,20	1,71	2,02	3,39	2,33	3,00
Гуляйпільський	6,79	6,71	6,75	6,54	5,82	6,13
Запорізький	0,70	0,44	0,61	1,52	2,44	1,82
К. Дніпровський	4,98	6,37	5,44	6,56	6,44	6,52
Куйбишевський	9,65	6,06	8,11	11,58	6,11	9,23
Мелітопольський	1,73	3,58	1,84	2,83	3,35	2,86
Михайлівський	5,21	5,66	5,45	7,75	6,71	7,19
Новомиколаївський	10,08	7,34	8,90	8,80	6,42	7,77
Оріхівський	5,63	4,03	4,91	5,78	4,82	5,35
Пологівський	4,43	4,14	4,29	5,81	4,50	5,16
Приазовський	6,66	4,80	6,04	9,34	6,11	8,27
Приморський	7,22	8,85	7,86	7,53	9,38	8,25
Созівський	6,15	5,77	6,01	7,20	7,13	7,17
Чернігівський	12,72	9,00	11,40	10,52	9,23	10,06
Якимівський	4,62	3,86	4,28	6,23	6,28	6,25

Джерело: [5, с. 103].

Для вирішення вищезазначених проблем у регіонах створені центри зайнятості, які забезпечуть подальший розвиток власного бізнесу, надаючи матеріальну допомогу та пропонуючи робочі місця на ринку праці.

Також селяни можуть займатися власним бізнесом в особистому приватному фермерському господарстві, але за відсутності інфраструктури це не дає їм можливості розвиватися. Люди змушені віддавати землю (паї) приватним фермерським господарствам за мізерну орендну плату, адже вигідніше здати пай в оренду.

З метою розв'язання проблеми зайнятості в інтересах людини шляхом започаткування нею власного бізнесу, відповідно до програми зайнятості, здійснено заходи щодо розширення можливостей створення в сільській місцевості додаткових робочих місць і працевлаштування на них незайнятих сільських громадян, сприяння самостійній зайнятості та підприємницькій діяльності сільського населення, надання матеріального забезпечення, що є найбільш інтегрованим показником результативності соціально орієнтованої економіки, оскільки, з одного боку, поєднує можливості людини своєю працею забезпечувати собі і своїй сім'ї гідне існування, а з іншого – сприяє зростанню ефективності суспільного виробництва та досягненню макроекономічної стабільності [1].

Зайнятість – це одна з найважливіших соціально-економічних проблем ринкової економіки, що пов'язана із задоволенням

особистих і суспільних потреб, яка дає їм дохід у грошовій чи іншій формі.

У більшості заходів особливе місце належить державним службам і фондам сприяння зайнятості.

Державна політика зайнятості населення залежить від економічних реформ та розвитку країни. Вона передбачає систему адаптації різних категорій незайнятого населення до вимог ринку праці, а також систему соціального захисту безробітних.

Одним із завдань соціально орієнтованої економіки держави в ринковому господарстві, що формується, є діяльність із соціального захисту суспільства. Найважливішим напрямом діяльності є регулювання зайнятості та стимулювання висококваліфікованої й продуктивної праці і, як наслідок, збільшення національного доходу.

Існують проблеми, пов'язані з регулюванням зайнятості й забезпечення соціального захисту населення, серед яких: нестабільність на ринку праці і неможливість охопити соціальним захистом усі верстви населення через відсутність нормативно-законодавчої бази й інших правових актів.

До 2009 р. в Запорізькій області у селян, котрі стояли на обліку в центрі зайнятості, була можливість отримати одноразову допомогу по безробіттю для організації підприємницької діяльності залежно від попереднього місця роботи та заробітної плати.

Для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці безробітних проводилась активна робота службою зайнятості з метою

Держава та регіони

залучення мешканців сільської місцевості до навчання за новими формами господарювання на селі.

Професійне навчання для населення – це один із важливих заходів активної полі-

тики зайнятості. На селі значно менші можливості працевлаштування, ніж у містах.

Центри зайнятості здійснювали професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації (див. рис.).

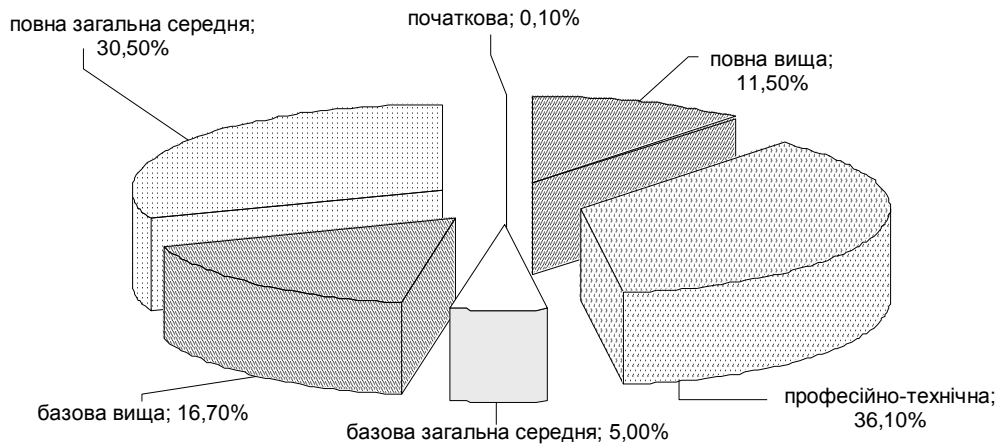

Рис. Склад незайнятого населення за освітою [5, с. 49]

За сучасних умов економічної кризи професійне навчання безробітних проводиться з урахуванням потреб ринку праці та конкретних заявок роботодавців на підбір працівників певної кваліфікації. Професійне навчання безробітних за робітничими професіями має враховувати сучасні вимоги виробництва (а отже, і працедавців) до рівня професійної підготовки робітників певної кваліфікації та профілю.

Для якісних змін у навчанні з метою підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці необхідно забезпечити дієву співпрацю центрів зайнятості, працедавців і навчальних закладів.

Для того, щоб підвищити конкурентоспроможність безробітних у сільській місцевості шляхом навчання, їх професійну та соціальну мобільність, навчальним закладам і центрам зайнятості необхідно володіти інформацією про технологічні особливості конкретних виробництв, що потребує тісної співпраці з роботодавцями. Особливості цих знань дають змогу не тільки формувати зміст навчання з урахуванням вимог конкретного виробництва та необхідного рівня кваліфікації робітників, а також прогнозувати успішність працевлаштування безробітних після навчання.

Підготовку та перепідготовку навчання проводять у навчальних закладах, які мають відповідну матеріальну базу, кадри викладачів і майстрів виробничого навчання, ліцензію на право ведення освітньої діяльності.

За скеруванням служби зайнятості 2,5 тис. безробітних селян проходили підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації (на 4% більше, ніж у 2008 р.). Одним

із прав людини є соціальний захист населення, який гарантується відповідними формами та методами. Їх впровадження має забезпечити рівень життя не нижче від прожиткового мінімуму.

Відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”, фінансування діяльності Фонду у 2008 р. здійснювалось у межах затвердженого бюджету та було надано 104,6 тис. незайнятих осіб, які перебували на обліку у службі зайнятості.

IV. Висновки

Причинами посилення ролі держави в економіці є неспроможність механізму ринкового саморегулювання подолати чи хоча б послабити економічну кризу в Україні, забезпечити рівномірний розвиток регіонів, відносно справедливий розподіл національного доходу, планомірний та пропорційний розвиток економіки, розвиток інфраструктури, виробництво товарів, усунути або послабити безробіття та інші вади, більшість яких цей механізм і спричинили.

У сучасних економічних умовах складною залишається ситуація на ринку праці, актуальним є його правове забезпечення, поліпшення якості робочих місць, організації повномасштабної сервісної служби для роботи з кадрами та роль управління трудовими ресурсами на державному рівні.

З метою реалізації конституційного права громадян на соціальний захист від безробіття та відповідно до програм зайнятості населення державна служба зайнятості вживає заходів, спрямованих на підвищення економічної активності та зростання зайнятості населення, посилення мотивації до праці, підвищення рівня конкурентоспро-

жності незайнятого населення шляхом набуття нових знань і навичок роботи, сприяння в започаткуванні власного бізнесу та перетворення особистого селянського господарства в підприємницькі структури.

Для ефективного розвитку сільського господарства в Україні необхідно впорядкувати процес державного фінансування сільського господарства, забезпечити його зростання та ефективність використання.

Запропоновано шляхи вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості сільського населення.

Література

1. Економічна активність населення України 2005 : стат. зб. / Держкомстат України. – К. , 2005. – С. 51.
2. Економіка праці та соціально-трудова відносини : збірник завдань і вправ : навч. посіб. / [Н.Д. Дарченко, В.С. Рижиков, О.Л. Єськов, О.М. Мікрюков] – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 252 с.
3. Економіка праці : навч. посіб. / [Є.П. Михайлов, А.В. Мерзляк, М.Х. Корецький, Г.О. Михайлова]; під ред. Є.П. Михайлова. – Д. : Наука і освіта, 2001. – 228 с.
4. Підприємництво: крок за кроком. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – Донецьк, 2005. – 352 с.
5. Ринок праці Запорізької області у 2008 році.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.google.ru/search?sourceid=navclient&aq=0h&oq=&hl=ru&ie=UTF-8&rlz=1T4SKPB_ruUA327UA327&q.